

Atıf Şekli: Turğut, Nihan. (2017, Eylül 23). “Yabancılaşma Sorunsalı”, *Sosyal Bilimler*. sosyalbilimler.org/yabancilasma-sorunsali

Yabancılaşma Sorunsalı

Nihan Turğut

Kimdir düşman? Bir türlü ele geçirilemeyen “anlam”ın sürekli aranişında bizlere refakat eden, vefalı ancak huzur vermez bu varlığı düşman olarak nitelemekte bir an olsun tereddüt edilmez. Bu düşman, korkunç bir canavardır mutlaka yoksa onun yüzünden kalabalığın gürültüleri içerisinde teke tek savaş meydanlarında harp etmezdik. Bu düşmanın adı “yabancılaşma”. Yirminci yüzyılda insanın mücadele etmek zorunda kaldığı bu düşman, toplumun istediği kalıplara girmeyi reddeden, sahip olduğu tek silahıyla, bilinciyle, toplumla arasına giren mesafelerle boğuşan, yaşadığı huzursuzlukla, acılarla ve tatsız tecrübeleriyle anlam’ın peşinde, ancak yorulup pes etmesine az kalmış dimağların azılı düşmanı...

Kişinin dış dünyadan kopuşu çoğu zaman karşısına çıkan her uyarana nesnel bir tavırla yaklaşmasına ve sonunda da en çok kendisine yabancılaşmasına sebep olur. Kimi kesimlerin normal (!) olarak sınıflandırdığı bu çoğunluktan sapma durumu, benin kendi özünden uzaklaşması, kayıtsızlık, bitkinlik, tiksinti duyma, bulantı, kendisine ve edimlerine sanki bir nesneye bakar gibi bakma gibi süreçlerle seyreden depersonalizasyon hâlini tarif eder. Hegel ilk kez kavramı kullandığında amacı Hristiyan kültürünün Antik Yunan kültüründen çıkışının “tinin öz-yabancılaşması”, modernizmin ise bu yabancılaşmayı aşma süreci olduğunu göstermekti. Hegel yabancılaşma üzerine “mutsuz bilinç” örneklemeleri yapar. Ona göre bireysel öz-bilincin derinleşerek gelişmesi, kişinin kendi başına değerli olmasını ve bu değere saygı duyan bir toplumsal düzenin doğmasını sağlamıştır. Hegel dinde Lutherci reformları, siyasette Fransız Devrimi’ni yabancılaşmanın olumlu bir yöne evrilmesi olarak gösterir (Cafrande, 2009). O hâlde yabancılaşma gerçekten düşman mıdır? Yoksa yabancılaşan insan üretir mi? Sorunu deterministik bağlamda ele alabilir miyiz?

Yabancılaşma durumu, kişiyi başkaldırma noktasına getirirse, söz konusu olabilir. Ancak kayıtsızlık ve Camus’nün da *L’Étranger* [Yabancı] adlı romanında bizlere anlattığı; cinayet işlemeyi ya da bir annenin ölümünü dahi kayıtsızlıkla ele almanın yabancılaşma olduğu fikrini baz alalım. Kitap şöyle başlıyor (Camus, 2016: 11): “Bugün annem öldü. Belki de dün, bilmiyorum.”

Marx'a göre insan, öncelikle doğaya karşı yabancılaşır. Ancak doğa ile girilen bu savaştan sözümona galip çıkan insan, kullandığı silahlar yüzünden (kültür, bilim, teknoloji vs.) ikinci ve daha tehlikeli bir yabancılaşmanın önünü açıyor. İnsan ilişkilerinin artık pazar ilişkilerine döndüğü günümüzde insanlar, insani vasıflarından çok pazar içerisinde edindikleri konumla, yani sınıfsal farklılıklarıyla değerlendirildikleri için başka insanlarla yabancılaşma başlıyor. Marx bu süreçte özellikle emeğe yabancılaşmaktan söz eder. Fırından satın alınan bir ekmeği doğru oranda karıştıran, yoğuran, bekleyen ve pişiren kim olduğu; diğer yanda bütün işi gün boyunca kamyondan un çuvallarını boşaltmak olan işçinin varlığı; dahası ekmeği var eden buğdayın ne türden sabır ve emeklerle ve kimler tarafından üretildiği, satın alma gücünü elinde bulunduran insanın aklına gelmiyor. Böylelikle insan kendi türünün emeğine olan şeylerden bir köle ilişkisi kurarak ayrı ve bağımsız bir nesnelere dünyası kurmak suretiyle kendi kendisine çeşitli şekillerde yabancılaşmış oluyor. Bu aşamadan sonra insanın; kendisine, emeğine, ilişkilerine, dünyaya ve yaşama yabancılaşma söz konusu olur. Tam da bu noktada Camus gibi bir varoluşçunun yabancılaşma kavramını, anlamdan ve amaçtan yoksun bir dünyada söz konusu olan doğal bir durum olup, varoluşun saçmalığının bir sonucu olarak ele alabiliriz.

Anlamsızlık ve umutsuzluk içerisindeki boş vermiş insanın kendi benine anlam yükleyebilmesi, kuşkusuz öz-bilincinin kontrolünü elinde bulunduran, Hegel iyimserliğine sahipsek mümkündür. Yabancılaşmayı aşmak, insanın özgür ve etkili adımlarla içi boşalmışlıktan çıkmaya gayret etmesiyle mümkün olabilir. Hannah Arendt'in problemi de tarih boyunca bilme çabası içinde olan insanın, dünya üzerinde şu isimde ve şu tarihte doğmuş tekil bir birey olarak sürdürdüğü yaşantısına, gereken özeni göstermemesi ve kendisini anlamaya çalışırken, diğer insanlarla ortak olarak paylaştığı insani dünyayı gözden kaçırmamasının yarattığı, yabancılaşma sürecidir. İnsanı bu süreçten kurtarabilecek olan etkinlik, bilim ya da felsefe değil, özgürlüğünü, yalnızca kendisi aracılığıyla elde edebileceği, politik eylemdir. Bunun gerçekleşebileceği tek ortam ise, insani ilişkilerin yaşandığı kamusal alandır (Öcal, 2006).

Yabancılaşma kapitalizm meyvesidir. O hâlde çok açık bir şekilde söylersek; kalıp yabancılaşmış evrensel dünya kibrinden kurtulmak için gayret mi edelim, yoksa beşeriyeti aşip yeni dünyalar mı keşfedelim?

Referanslar

Cafrande. (2009, Mart 24). "Yabancılaşma ve Yabancılaşmaya Dair Düşünsel Yaklaşımlar", *Cafrande.Org*, Link: <http://www.cafrande.org/yabancilasma-ve-yabancilasmaya-dair-dusunsel-yaklasimlar/>

Camus, Albert. (2016). *Yabancı*. Çev. Samih Tiryakioğlu, İstanbul: Can Yayınları.

Öcal, Seyran Başak. (2006). *Hannah Arendt'te Kamusal Alan Kavramının Epistemolojik Temelleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kayda Değer Akademik Metinler mottosuyla, 10 Ağustos 2015 tarihinde yayın hayatına başlayan *sosyalbilimler.org*, sosyal bilimler meselelerine yoğunlaşan, gönüllülük odaklı, açık erişim, akademik bir web sitesidir. Hakkında detaylı bilgi almak için sosyalbilimler.org/hakkinda sayfasını, ekibimizde gönüllü olarak görev almak için sosyalbilimler.org/basvuru sayfasını ziyaret edebilirsiniz.

Facebook, Twitter, Instagram ve YouTube'da @sosbilorg kullanıcı adıyla *Sosyal Bilimler*'i takip edebilirsiniz.

sosyalbilimler.org/abonelik sayfasından e-bülten abonesi olarak, her pazar günü, o hafta içinde *sosyalbilimler.org*'da yayımlanan çalışmaların tamamını size gönderilecek bir e-posta ile alabilirsiniz.

sosyalbilimler.org'da yayımlanan metin, video ve podcastlerin paylaşıldığı Telegram grubuna t.me/sosbilorg adresinden katılabilirsiniz.